

AKTYWNOŚĆ MUZYCZNA I RUCHOWA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Muzykowanie jest rodzajem kontaktu z muzyką i formą wychowania mającą najdawniejsze i zarazem najpiękniejsze tradycje. Muzyka oddziałuje na dziecko wszechstronnie i przynosi wiele wychowawczych korzyści. Z punktu widzenia rozwoju intelektualnego przyczynia się ona do rozwoju procesów poznawczych, ucząc dzieci słyszenia i słuchania. Kontakt z muzyką wpływa na rozwój jego uczuć i wrażliwość, daje mu możliwość uzewnętrzniania swoich nastrojów i wewnętrznych odczuć, może być przyczyną wielu estetycznych przeżyć i wzruszeń. Zaś z punktu widzenia wychowania zdrowotnego muzyka i ruch przy niej są źródłem radości i odprężenia, dają możliwość wyładowania nadmiaru energii lub odreagowania stresu.³

„Upodobanie do muzyki – według R. Glotona i C. Clero – jest u dzieci czymś naturalnym. Lubią one śpiewać, słuchać muzyki, podobnie jak lubią słuchać szmeru wody płynącej ze źródła czy też śpiewu ptaków”.⁴ Zresztą dzieci nie tylko lubią słuchać muzyki, ale również żywo na nią reagują. Dlatego też zajęcia muzyczne, które im to umożliwiają są bardzo lubiane przez dzieci. Dzięki tym zajęciom rozwijają one swoją twórczą inwencję muzyczną oraz kształcą takie dyspozycje muzyczne jak: wrażliwość muzyczną, słuch wewnętrzny, poczucie rytmu, tempa, dynamiki itp.

Praca nad rozwijaniem twórczej aktywności muzycznej dzieci wymaga niesłychanej delikatności osoby prowadzącej, wymaga akceptacji osiągnięć dzieci niezależnie od ich wartości. Konieczne jest również umiejętne kierowanie procesem twórczym bez autokratycznego narzucania swoich poglądów. Bowiem jak zauważa E. Skowrońska – Lebecka „, obserwujący wnikliwie swoich wychowanków nauczyciel widzi, że każda propozycja ćwiczenia muzyczno-ruchowego, w którym dzieci mogą wykazać się własną pomysłowością, przyjmowana jest przez nie z dużo większym zapałem niż inne stereotypowe, naśladowcze formy zabaw”.⁵

Obcowanie z muzyką może mieć różny charakter. Po pierwsze muzykę można tworzyć, a to jest czynnością dość trudną i wymaga wszechstronnego wykształcenia muzycznego. Po drugie muzykę można odtwarzać – śpiewać lub grać na instrumentach indywidualnie lub w zespole. Muzykę mogą odtwarzać nie tylko zawodowi artyści, ale również amatorzy. Po trzecie muzyki można słuchać. I chociaż słuchając nie uprawiamy jej aktywnie, to jednak możemy rozumieć jej wartość, przeżywać i oceniać jej piękno.⁶

---

³ A. Dasiewicz – Tobiasz: Umuzycznienie w przedszkolu. ...op. cit. s. 5-6

⁴ R. Gloton, C. Clero: Rozwój aktywności twórczej. ... op. cit. s. 211

⁵ E. Skowrońska – Lebecka: Twórcza aktywność muzyczna dzieci. „Wychowanie w Przedszkolu.” 1983 nr 10, s. 570

⁶ M. Przychodzińska – Kaciczak: Dziecko i muzyka. Warszawa 1974, Nasza Księgarnia, s. 97-98

W procesie rozwijania muzykalności dzieci wyróżniamy kilka podstawowych form wychowania muzycznego. D. Malko wymienia następujące formy:

- śpiew i ćwiczenia mowy,
- ruch przy muzyce,
- gra na instrumentach,
- aktywne słuchanie muzyki.⁷

A. Dasiewicz – Tobiasz wymienia również tzw. „malowanie muzyki”, czyli aktywność plastyczną związaną z przeżyciem muzycznym, natomiast B. Podolska mówi jeszcze o tworzeniu muzyki.

Swobodna improwizacja wokalna czyli śpiew, jest spontaniczną wypowiedzią dziecka nie ograniczoną żadnymi nakazami i zakazami. Jest również środkiem, dzięki któremu, można wyrażać swoje myśli, nastroje, obserwacje, zaangażowanie. Tworząc utwór muzyczny dzieci nieświadomie pokonują nieśmiałość, a wymyślając tematy piosenek czy też opowiadając akcję utworu muzycznego rozwijają one swoją wyobraźnię. Intuicyjnie wyczuwają także, czy wymyślona przez nie piosenka, powinna być zaśpiewana wolno i spokojnie, gdy jest smutna albo skocznie i żartobliwie, gdy jest wesoła.

Dzieci najchętniej improwizują wtedy, gdy jakiś temat żywo je w danej chwili interesuje, gdy jest on szczególnie atrakcyjny i bliski ich myślom, obserwacjom i nastrojom. Śpiewając opowiadają o sobie i swoich przeżyciach, o tym, co w danej chwili jest dla nich ważne – śpiewają z własnej wewnętrznej potrzeby wyrażania siebie. Mimo tego, że dzieci często nie przestrzegają ustalonych prawideł i form muzycznych, to jednak w ich twórczości uderza śmiałość i pełna fantazji swoboda.

Drugim przejawem dziecięcej ekspresji muzycznej jest improwizacja instrumentalna. Każde zetknięcie się dzieci z instrumentami wywołuje ich radość, entuzjazm, i wzmożoną aktywność. Dzięki instrumentom można rozwijać wrażliwość dziecka na barwę, kształtować poczucie rytmu. Dają one także możliwość dostrzegania w praktycznym działaniu różnicy w wysokości dźwięków, kierunku melodii, natężenia i dynamiki. Gra na instrumentach rozwija wyobraźnię muzyczną i inwencję twórczą, wpływa na koncentrację uwagi i zdyscyplinowanie. Jest także doskonałym sposobem rozwijania sprawności manualnych. Ta forma ekspresji umożliwia dziecku przyjęcie postawy twórcy, daje mu możliwość wyboru instrumentu odpowiedniego do wykonywanego przez nie tematu rytmicznego, zmusza go do przemyślenia sposobu jego wykorzystania, rozszerzając w ten sposób zasób jego umiejętności i doświadczeń.⁸

---

⁷ D. Malko: *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*. Warszawa 1988, WSiP, s. 27

⁸ Tamże: s. 56-58

Równocześnie z rozwojem ekspresji muzycznej idzie w parze rozwój ekspresji ruchowej. Ruch przy muzyce pozwala nie tylko kształtować dyspozycje muzyczne dziecka, ale w zasadniczy sposób przyczynia się do jego ogólnego rozwoju. Improwizacje ruchowe dostarczają dzieciom wiele radości, pobudzają ich wyobraźnię, dają im możliwość ruchowego wyżycia się i dlatego są one bardzo lubiane przez dzieci.

Ekspresja ruchowa u dzieci może wyrażać się w różnorodny sposób: swobodnych ruchów przy muzyce, zabaw ilustracyjnych i inscenizowanych, zabaw rytmicznych i zabaw tanecznych, a to która z nich będzie w danym momencie eksponowana zależy głównie od wieku dziecka, jego ogólnego rozwoju oraz od jego wyobraźni.⁹

Często można zaobserwować, że małe dzieci słysząc śpiew czy utwór instrumentalny, zaczynają się wesoło poruszać, wymachiwać rękoma, klaskać czy podskakiwać. Wynika to z tego, że w każdym utworze muzycznym występuje wiele elementów sprzężonych z ruchem; takich jak np. rytm, tempo, i dynamika.

W miarę jak dziecko rośnie i rozwija się, kształtuje się u niego wyobraźnia, która pobudzana ruchem umożliwia mu przeżywanie i wyrażanie gestem treści słuchanej muzyki. Jest więc widoczny gniew, smutek, przygnębienie, a z drugiej strony radość, szczęście i zadowolenie. Dzieci w rewelacyjny sposób potrafią mimiką, gestem oddać zabarwienie emocjonalne utworu, znakomicie przedstawiają strach, zdumienie i zaskoczenie. Tak realizowana ekspresja ruchowa rozwija u dziecka umiejętność rozluźniania skrepowania i wszelkich zahamowań aktywności psychicznej. Nic bowiem nie wpływa tak negatywnie na bierność umysłu, jak bierność fizyczna.¹⁰ W swoich improwizacjach ruchowych dzieci spontanicznie reagują na wszelkie zmiany metryczne, rytmiczne i dynamiczne zawarte w słuchanych utworach wokalnych czy instrumentalnych, ponieważ „intensywnie rozwijające się poczucie rytmu pozwala z kolei na szybszy rozwój innych zdolności muzycznych, ponieważ trudności rytmiczne, często istotne, nie stoją już na przeszkodzie”.¹¹

Kolejnym sposobem wyrażania ekspresji ruchowej jest taniec, który jest niczym innym jak naturalnymi ruchami ciała, oddającymi charakter tanecznej muzyki. Wymaga on świadomego wykonywania w tym samym czasie dwóch lub trzech rodzajów czynności z idealną rytmiczną dokładnością i precyzją ruchu. Taniec więc wyrabia u dziecka umiejętność podejmowania szybkiej decyzji, kształci uwagę oraz pewne zautomatyzowanie i uniezależnienie ruchów. Dziecko tańczy to co czuje, a odczuwa to co niesie mu wraz z muzyką jego wyobraźnia.

Ważną rolę w rozwoju muzycznym dzieci pełni słuchanie muzyki, którego celem jest przysporzenie małym słuchaczom nowych doświadczeń słuchowych, stanowiących sposób

---

⁹ B. Podolska: Z muzyką w przedszkolu. Warszawa 1980, WSiP, s. 26-27

¹⁰ Tamże: s. 29

¹¹ M. Przychodzińska - Kacizak: Dziecko i muzyka. Warszawa 1974, Nasza Księgarnia, s. 111

kształcenia pamięci i wyobraźni muzycznej. Słuchanie muzyki służy również przekazywaniu wiadomości o muzyce i kulturze muzycznej, bo jak zauważa J. Uchyła – Zroski: „im dziecko ma więcej doświadczeń słuchowych, im więcej czynności muzycznych wykonuje, bądź z różnorodniejszym materiałem się styka, tym jego wyobraźnia muzyczna staje się bogatsza i sprawniejsza”.¹²

Szczególnie widoczne to jest podczas tzw. „malowania muzyki”, kiedy dzieci za pomocą rysunku plastycznego próbują wyrazić swoje przeżycia i wzruszenia odczuwane podczas słuchania wybranego utworu muzycznego. Ta forma ekspresji uczy aktywnego stosunku do odbieranej sztuki, pobudza wyobraźnię, wdraża do skupienia się i emocjonalnego wczucia się w słuchaną muzykę.

Według A. Dasiewicz - Tobiasz rodzice i nauczyciele powinni pamiętać, że „wiek przedszkolny jest okresem, w którym kształtują się późniejsze nawyki i przyzwyczajenia człowieka. Jeśli więc w tym wieku muzyka stanie się czymś atrakcyjnym, bliskim i interesującym, prawdopodobnie pozostanie taką w dalszym życiu. Aby była jednak atrakcyjna, musi być świetną zabawą – a stanie się nią zarówno poprzez śpiewanie piosenek, swobodne improwizowanie, przez słuchanie interesującej muzyki jak i ruch przy niej”.¹³

Bogusława Żabińska
Przedszkole Publiczne nr 3 Wieprz

---

¹² J. Uchyła – Zroski: Muzyka i muzykowanie. [w] Dziecko w świecie sztuki... op. cit. s. 122

¹³ A. Dasiewicz-Tobiasz: Umuzycznienie w przedszkolu.... op. cit., s. 80